

EDUSKUNNAN PUHEMIEHISTÖLLE

Äityslaki (KAA 3/2016 vp)

Arvoisat puhemiehet

Kansalaisaloitetta äityslaiksi ja siihen liittyviä hedelmöityshoitolaain ym. muutoksia on kampanjoitu siten, että lakihanke ei veisi teoriassakaan isää keneltäkään. Tähän seikkaan ovat myös lakiehdotuksia kannattaneet kansanedustajat vedonneet sekä lähete keskustelussa että lakiehdotuksen ensimmäisessä käsittelyssä.

Lakiehdotukset heikentävät kuitenkin merkittävästi lapsen oikeutta saada isyys vahvistettua. Jos lakiehdotukset hyväksyttäisiin, niin se tarkoittaisi hedelmöityshoitoa saaneen naisparin tapauksessa lapsen isyyden vahvistamisen mahdollisuuden kokonaan pois sulkemista. Näin siis vaikka lapsen synnyttänyt äiti, biologinen isä ja lapsi itse kaikki sitä haluaisivat ja vaikka lapselle ei toista äitiä jostain syystä vahvistettaisikaan.

Tämä johtuu hedelmöityshoitolaain (1237/2006) 2 §:ään tehtävästä hoitoa saavan parin määritelmän muuttamisesta koskemaan eri sukupuolta olevien parien lisäksi myös naispareja, jolloin hedelmöityshoitolaain 16 §:n 2 momentista johtuen pareilla ei ole mahdollista käyttää sulusoluja, joiden luovuttaja voitaisiin vahvistaa isäksi eikä isyyslaki tunne parien kohdalla mahdollisuutta biologisen isyyden vahvistamiseen jälkeen päin.

Kyseessä on muutos nykyiseen oikeustilaan, sillä isyyslain (11/2015) 3 §:n 3 momentti mahdollistaa tällä hetkellä lapsen isyyden vahvistamisen naisparin saaman hedelmöityshoidon jälkeen annetun suostumuksen perusteella. Tämä johtuu siitä, että hedelmöityshoitolaiki ei tunne erikseen naispareille annettuja hedelmöityshoitoja, vaikka niitä jatkuvasti tehdään. Lapsen synnyttänyt äiti rinnastuukin isyyslaissa itselliseen naiseen, joka yhteisymmärryksessä biologisen isän kanssa voi lapsen isyyden myöhemmin vahvistaa. Tosin oikeuskirjallisuudessa on esitetty kanta, että sulusolun luovuttanut isä ja 15-vuotias lapsi saisivat isyyden vahvistettua, vaikka lapsen synnyttänyt äiti sitä vastustasi (Markku Helin: Isyyslaki, Helsinki 2016, s. 47 av. 18).

Äitiyden vahvistaminen hedelmöityshoitoon annetun suostumuksen perusteella

tarkoitettiin alun perin toissijaiseksi isyyden vahvistamiseen nähden. Lakivaliokuntakin toteaa mietinnössään (LaVM 1/2018 vp) aloitteen lähtökohdaksi sen, että se ei vaikuta isyyden määräytymiseen. Tämä ei siis pidä paikkaansa. Lakivaliokunta käsittelee asiaa ikään kuin irrallaan isyyslaista eikä huomioi sitä, että isyys voidaan isyyslain mukaan tällä hetkellä vahvistaa naispareille myös hedelmöityshoidon jälkeen annetun suostumuksen perusteella. Lakivaliokunnan mietintöön liitettyssä vastalauseessa tämä kyllä todetaan, mutta siinäkin ei ole huomioitu sitä, että lapselle ei voida vahvistaa isää vaikka toista äitiä ei koskaan vahvistettaisikaan.

Lakiehdotuksen suhteesta perustuslakiin lakivaliokunta nojaa mietinnössään professori Mikael Hidénin antamaan valtiosääntöoikeudelliseen lausuntoon. Siinä ei kuitenkaan tarkastella lainkaan tätä isyyden vahvistamisen mahdollisuuden poistamista lapselta. Tämä ilmenee esimerkiksi siitä, kun Hidén toteaa, että "[m]inun on kuitenkin vaikea nähdä, miten nyt ehdotetut lait, *joilla ei pyritä järjestämään lasten oikeuksia...*" (kursiv. tässä). Lisäksi hän tarkastelee lakiehdotusta vain "joko toinen äiti tai isä" -näkökulmasta liittämättä sitä isyyden vahvistamisoikeuden poistamiseen tai siihen, että "jos ei toista äitiä niin ei silti isää".

Lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa lapsiasiavaltuutettu korostaa, että vanhemmuuden sääntelyssä tulee lähtökohtana olla lapsen oikeus vanhempiin, ei vanhempien oikeus lapseen.

Lakiehdotuksen arvioinnissa tuleekin ensisijaisesti tarkastella lapsen etua ja oikeuksia suhteessa lapsen perusoikeuksiin. Lapsen yhdenvertaisuus on laajempi kysymys kuin eri perhemuotojen yhdenvertaisuuden tarkastelu. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Tässä lakiehdotuksen kokonaisuudessa tämä ei toteudu.

Sääntelyn kohteena olevalta lapsiryhmältä lopullisesti poistettavaksi esitettyä mahdollisuutta saada isyys asianmukaisesti vahvistettua ei ole tarkasteltu lainkaan perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta oikeusministeriön valmistelussa eikä lakivaliokunnan mietinnössäkään. Näin siis vaikka kyseessä on selkeä heikennys myös vallitsevaan oikeustilaan nähden. Kysymys on yhdenvertaisuuteen kuuluvasta lapsen tasa-arvoisesta kohtelusta, josta siis lakiehdotuksessa esitetään poikettavaksi. Myös isyyslain keskeinen periaate, että lapsi 15-vuotta täytettyään voisi määrätä itse omasta sukuasemastaan, sivuutetaan lapselle kuuluvana oikeutena lakiehdotuksessa kokonaan. Tämäkin on perusoikeuskysymys, siis että voiko lapsi yhdenvertaisesti vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

- - -

Arvoisat puhemiehet. Kysymystä lapsen isyyden vahvistamismahdollisuudesta ja sen poistamista ei voida nykyisen perusoikeustulkinnan valossa (esim. KKO:2012:11, PeVL 16/2014 vp) pitää vain oikeuspoliittisena. Lapsen näkökulmasta katsottuna kysymys on mitä suuremmassa määrin perusoikeuskysymyksestä.

Edellä esitetyn perusteella katsomme, että lainvalmistelussa ei ole noudatettu hyvää lainvalmistelua ja lakiehdotukset ovat ristiriidassa perustuslain 6 §:n 3 momentin yhdenvertaisuuden periaatteen kanssa. Sen lisäksi lakiehdotukset ovat ongelmallisia myös perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojan kannalta (näin esim. prof. Ahti Saarenpää lausunnossaan lakivaliokunnalle).

Näin ollen lakiehdotusta ei voida sen valmisteluun liittyvän menettelytapavirheen vuoksi säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä eikä sitä tulisi ottaa joko lainkaan käsiteltäväksi tai se tulee toisessa käsittelyssä hylätä.

Oulussa 23.2.2018

FORUM EXTERNUM RY

Jyrki Anttinen
varatuomari, Pello

Timo Nikula
varatuomari, Oulu

Pekka Lahdenperä
varatuomari, Oulu

Forum Externum ry on perustettu 25.4.2016. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista perustuslain arvoisällön ja kansanvaltaisuuden sekä oikeusvaltioperiaatteen mukaisesti. Yhdistys harjoittaa itsenäistä ja riippumatonta perus- ja ihmisoikeuksien kansalaisvalvontaa.